EESTI KEELE ARENGUTEID: KORPORATIIVSUS *VS.* AVATUS

("Muutuv keel")

MARTIN EHALA

Vaieldamatult on keel üks rahvuse identiteedi kandjaid kultuuriliste, religioossete ja rassiliste tunnuste kõrval. Mõne rahvuse jaoks on keele osa rahvuslikus identiteedis suurem, mõne rahvuse puhul väiksem.

Viibides esimest korda rahvusvahelises keskkonnas Cambridge'is, märkasin oma üllatuseks, et kõige kergem oli suhelda sakslastega: käitumismallid, kombed, naljad olid nii lähedased, et eesti moodi käitudes ei olnud vaja karta valestimõistmist. Suhtluse käigus selgus, et järjest uusi ja uusi sarnasusi on vanasõnades, laulurepertuaaris, toitumisharjumustes ja mujalgi. Kohati tekkis lausa tunne, et eestlased ei olegi muud kui üht soome-ugri keelt kõnelevad sakslased. Küllap on eesti ja saksa kultuuril ka erinevusi, kuid kui keegi küsiks minult, mis eristab eestlast sakslasest, siis vastaksin kõhklemata, et keel (eestlase ja venelase või ka eestlase ja soomlase eristamist ei alustaks ma keelest, vaid nimetaks kõigepealt rahvusliku karakteri erijooni).

Arvestades saksa kultuuri pikaajalist kohalolekut, ei ole eestlaste ja sakslaste sarnasus muidugi mingi ime, ühtlasi aga tõestab veenvalt eesti rahvusliku identiteedi keelekesksust: ilma oma keeleta oleks eestlastel väga raske rahvuslikku identiteeti defineerida. Seega on eestluse põhiküsimus keelekküsimus: meie rahvuslik kestmine on otseselt seotud eesti keele püsimisega ja sellest lähtudes on olnud kogu rahvuslik tegevus (otseselt või kaudselt) suunatud sellele, et kindlustada eesti keele olemasolu. Kui heita pilk umbes viimase tuhande aasta jooksul toimunud eesti keele arengule, siis tuleb tunnistada, et suhteliselt ebasoodsa ajaloo kiuste on suudetud eesti keel arendada nüüdisaegseks kultuurkeeleks, mis peaks tagama ühiskonna normaalse toimimise ja rahuldama tänapäeva kultuuritarbija vajadusi. Niisiis tundub, et eesti keele kõnelejad on oma keele arendamiseks valinud eduka strateegia ja võiksid rahul olla ning samas suunas tasa ja targu edasi liikuda.

Aga siiski, mulle tundub, et olukord on muutunud, maailm on muutunud ja see strateegia, mis on siiani hästi töötanud, enam ei tööta ja tuleb leida uus. Kuid milliseid alternatiive maailma keelte kogemus näib üldse pakkuvat?

Suhteliselt väikese kõnelejaarvuga keele kõige kindlam säilimise võimalus tundub olevat geograafiline isolatsioon: saar, džungel või mägine ala. Sellises olukorras pole vaja karta võõrmõjusid ega keelevahetust ja ohuks on ainult loodusõnnetused, epideemiad ja sugulasabielude või lihtsalt liiga madala sündivuse tõttu hääbumine. Maailma keelte geograafiline paiknemine näitab selle hüpoteesi paikapidavust: Johanna Nicholsi[1] uurimustulemuste kohaselt on mäestikualadel ja saarestikes (näiteks Kaukasuses, Uus-Guineal) keelte tihedus palju suurem kui tasandikel, kus domineerib korraga üks suur murdeliselt vähe diferentseeritud keel, mille mõne aja pärast mõni teine keel täiesti välja tõrjub kuhugi mäestikujalamile, kus ta tõenäoliselt väikesearvulise kõnelejaskonnaga pikemaks püsima jääb. Seega näib keeltega olevat

[1] J. Nichols, Linguistic Diversity in Space and Time. Chicago—London, 1992.

samasugune lugu kui tolmuga, mida keset tuba ei ole peaaegu üldse, kuid nurkades on lausa kuhilas.

Ka Läänemere idarannik on teataval määral sedalaadi piirkond, kus sisemaalt saabunud keeled pikemaks peatuma jäävad. Põhjuseks on suhteliselt suur geograafiline isolatsioon, mis eriti selgelt ilmneb Soome ja Eesti asuala osas. Muidugi on tehnika areng muutnud geograafilise isolatsiooni mõiste paljuski suhteliseks. Veel eelmisel sajandil mainis Jakob Hurt ühes oma kirjas raudtee rajamist hinnates, et ega see ju siit rahvast ära vii ega teist rahvast asemele too — see on arvamus, mis osutus ekslikuks juba XX sajandi keskel.

Juhul kui geograafilist isolatsiooni ei ole võimalik saavutada või säilitada, siis tuleb leppida keele- ja kultuurikontaktidega ning püüda neid kuidagi neutraliseerida või oma kasuks pöörata. Põhimõtteliselt on siin kaks võimalust: mingi rahvas kas domineerib kultuuriliselt, majanduslikult ja sõjaliselt ning tema keel on suhtluskeeleks või tuleb vastu seista teiste rahvaste ja keelte domineerimisele, säilitades kõige kiuste oma identiteeti. Needki kaks võimalust ei ole absoluutsed: ka suurtel keeltel on valdkondi, kus neil tuleb seista vastu mõne teise suure keele domineerimisele, ja ka väiksed keeled võivad teatavas olukorras olla mõne teise keele või vähemuse suhtes domineerival positsioonil. Eesti taasiseseisvumisega on eesti keelel tekkinud juriidiline ja majanduslik alus kujuneda Eesti territooriumil vähemuste suhtes domineerivaks keeleks, see on võimalus, mis NSVL-i koosseisus täiesti puudus. Samal ajal tuleb eesti keelel jätkuvalt hakkama saada teiste keelte regionaalse või globaalse domineerimisega, mis infotehnoloogia arenedes muutub järjest tajutavamaks.

Olukorras, kus ulatuslikke keelekontakte ei saa vältida, on võimalik toime tulla kahel moel: muutuda korporatiivseks või vastupidi avatuks. Avatus ja korporatiivsus ei ole alternatiivid, mis üheskoos võimaluste spektri ammendaksid, vaid pigem skaala kaks äärmist väärtust, mille vahele jääb n võimalust, mis erinevad üksteisest avatuse-korporatiivsuse määra poolest.

Korporatiivseid keeli iseloomustab võõra keele ja kultuuri assimileerivale mõjule püsiva ja visa vastupanu avaldamine. Avalik keelekasutus on pideva kontrolli all ja võõrapärastesse väljenditesse, sõnadesse ja grammatilistesse konstruktsioonidesse suhtutakse taunivalt. Korporatiivse keele põhieesmärk on säilitada omaenese omapära ja puhtus. Teatud mõttes, ja eriti nende kultuuride puhul, kus keel on ainuke või põhiline identiteedi kandja, toimib korporatiivne keel nagu sisekorra eeskiri, mille täpne täitmine liikmeid ühendab ja mille täitmisest kõrvalekaldujaid karistatakse. Veelgi enam, kui keel on põhiline grupikuuluvust väljendav tunnus, siis on grupi huvides, et ta keel oleks võimalikult keerukas, välistades niimoodi juhuslike kohalviibijate grupiga segunemise. Huvitav on see, et korporatiivsetes keeltes ongi täheldatud nii-öelda grammatilise "pagasi" kuhjumist: keskmisest tunduvalt suuremat allomorfide, paronüümide ja paralleelvormide rohkust ning flektiivse vormimoodustuse suurt osa (William Thurston, kes on seda nähtust uurinud, nimetab niisuguseid keeli esoteerilisteks keelteks[2]). Korporatiivsetele keeltele on iseloomulik ka püüe mitte eksponeerida oma keelt kontaktiolukorras, et võõrad ei saaks seda õppida. Ohtrasti seda laadi näiteid on pärit Ameerika koloniseerimise ajast: indiaanlased ei kasutanud valgetega suhtlemiseks oma keelt, vaid juba olemasolevat hõimudevahelist pidžinvarianti või selle puudumisel lihtsustasid oma keelt põhjalikult.[3]

---

[2] W. Thurston, Processes of Change in the Languages of North-Western New Britain. Canberra, 1987.

[3] S. G. Thomason, T. Kaufman, Language Contact, Creolization, and Genetic Linguistics. Berkeley, 1991.

Ülaltoodud iseloomustuse alusel võib eesti keelt klassifitseerida vägagi korporatiivseks keeleks. Mitte ainult keeruka grammatika põhjal või puristlikkuse poolest (tähtis ei olegi võib-olla tegelik puristlikkus, kuivõrd teatavate, kõigile kergesti äratuntavate ja väidetavalt võõrmõjuliste konstruktsioonide, nagu näiteks *saama*-tuleviku või *uma*-refleksiivide rituaalne häbimärgistamine), vaid ka selle poolest, kuidas eesti haritlaskond üldiselt eesti keele kui võõrkeele õppimisse ja õpetamisse suhtub. Eesti keele kui võõrkeele õpetamise metoodika eksponeerib seniajani eesti keele grammatika kogu keerukuse ja erandirohkuse selle täies ilus tabelite ja loendite kujul õppurile küünilise soovitusega: jäta meelde! Eesti keele omandamine on muudetud ei vähem ega rohkem kui initsiatsiooniks, mis peab olema piisavalt ränk, et terad sõkaldest eristada. Ja need, kes on selle initsiatsiooni läbi teinud, ei saa siiski meie korporatsiooni täieõiguslikeks liikmeiks, sest neil on peaaegu alati juures "võimatu aktsent", millega ei tohiks üldse rääkida, avalikust esinemisest kõnelemata, või ei suuda nad kuidagi omandada täis- ja osasihitise kasutamise peensusi, mistõttu nende kursuse- või bakalaureusetöö ei kuulu ilma keelelise toimetamiseta üldse arvestamisele. Ja üldtuntud on eestlase komme kontaktiolukorras kasutada vastaskõneleja keelt või mingit teist ühist keelt ka siis, kui eesti keeles saaks suheldud.

Nii, siin me nüüd oleme, hoiame oma keelest küünte ja hammastega kinni ega kavatse lahti lastagi. Seni on korporatiivse keele strateegia meid hästi aidanud koos püsida, kuid nagu ma mainisin, maailm on muutunud ja tulevikus see enam eestluse kestvust tagada ei suuda.

Põhjusi on vähemalt kolm:

1. Eesti rahvastiku struktuur on muutunud ja arvestades globaliseerumise jätkuvat kasvu, muutub tulevikus veelgi. See tähendab, et eesti keeleala suhteline geograafiline isoleeritus muutub olematuks.

2. Samal põhjusel (globaliseerumine) muutub inglise keel eesti keelealal üha domineerivamaks niihästi ametlikus kasutuses (Euroopa Liit) kui ka olmetasandil (televisioon, internet).

3. Eesti ühiskonnas juurdub läänelik individualistlik maailmavaade, mis tähendab, et rahvuslik iive jääb ka tulevikus negatiivseks, võetagu ette mis tahes.

Mis kontaktolukorras korporatiivse keelega juhtuda võib, selle kohta on maailma keelte hulgas näiteid kuhjaga.[4] Et korporatiivne keel on võõrastele suletud ja toimib vaid grupisiseses kasutuses, siis peab osa tema kõnelejaist olema kakskeelsed: vastasel korral keelekontakti ei toimuks. S. G. Thomasoni ja T. Kaufmani järgi tulevad võõrmõjud korporatiivsesse keelde põhiliselt laenamise teel, kui kakskeelsed kõnelejad ise juurutavad teise keele materjali oma emakeelde. Kui ulatuslik selline laenamine võib olla, sõltub mitmest asjaolust: kakskeelsete kõnelejate arvust, kontakti ajalisest kestusest, kontaktis olevate keelte tüpoloogilisest lähedusest ja kõnelejapopulatsioonide suhtelisest suurusest. Raskematel juhtudel on laenatud struktuurielementide esinemist täheldatud keele igal tasandil, morfoloogia kaasa arvatud. Nii näiteks on Väike-Aasia kreeka keel laenanud sedavõrd ohtrasti türgi keelest, et juba XX sajandi algul märkis üks uurijaid, et Väike-Aasia kreeka keelel on küll veel kreeka keha, kuid vaim on juba türgi oma. Kreeka keel on Väike-Aasias olnud sajandeid kestva türgi keele ja kultuuri mõju all, selle kõnelejad on suures osas, kuid mitte sajaprotsendiliselt kakskeelsed. Nende kee-

[4] Järgnev ülevaade põhineb S. G. Thomasoni ja T. Kaufmani monograafial "Language Contact, Creolization, and Genetic Linguistics".

levahetust on täheldatud juba XV sajandil ja see protsess jätkub ka praegu: 1927. aasta rahvaloenduse andmetel oli Väike-Aasia kreeklasi umbes 120 000, 1955. aasta loenduse andmetel 82 000.

Ülaltoodud näite põhjal võib arvata, et korporatiivne keel on võõrmõjude vastu suhteliselt immuunne ja tõeliselt olulised struktuurimuutused toimuvad ainult väga pika aja jooksul vaid siis, kui populatsioon on väike ja kakskeelsus üldine. Seega ei tohiks eesti keele omapära niipea miski ohustada, kui samas vaimus — korporatiivselt — jätkata. Samal ajal tuleb muidugi aru anda, et eestlaste arvukus väheneb pidevalt madala sündivuse tõttu, muulaste arvukus aga hakkab Euroopa Liiduga ühinemise järel tõenäoliselt taas tõusma. Sellele võib lisanduda, et noori eestlasi rändab välja teistesse Euroopa maadesse, mille tulemusel võib eestlaste rahvuskeha suhteline suurus kahaneda kiiremini, kui me arvata oskame. Ühes sellega aheneb ka eestikeelne keelekeskkond, sest korporatiivne keel on vaid grupisiseseks kasutamiseks ja grupi kahanedes piseneb ka keelekeskkond. Tulemuseks on loomulikult eestikeelse kultuurikeskkonna kvaliteedi langus teisekeelsete kultuurikeskkondadega võrreldes, mille tulemusel karjäärile orienteeritud tarbijamentaliteediga keskeale lähenev inimene võib otsustada, et kui juba laps muretseda, siis haridus tuleks talle anda mõnes teises keeles kui eesti keel. Kui selline suhtumine muutub üldiseks, siis järgneb ühe-kahe põlvkonna jooksul täielik keelevahetus.[5] Kokkuvõte: korporatiivne eesti keel hääbub varem või hiljem, sest eestlaste iive on negatiivne, võõraid aga oma keeleruumi ei lasta. Kas see juhtub kolme, kahe või ühe sajandi jooksul, seda ei oska muidugi keegi ennustada, aga see juhtub täiesti paratamatult, kui olemasolustrateegiat ei muudeta.

Avatud keeled on üldjuhul kultuuriliselt ja majanduslikult domineerivate rahvaste keeled, mida ei ähvarda assimilatsiooni oht (see ei tähenda muidugi, et kõik seda tüüpi keeled oleksid avatud — kaugel sellest —, pigem seda, et ohustatud rahvaste keelte hulgast on raske leida avatud keeli). Avatud keele kõnelejad ei suhtu oma keelesse kui eraomandisse, mida on õigus kasutada vaid grupi liikmetel, vaid kui suhtlusvahendisse, s.t pragmaatiliselt. Avatud keelt kasutatakse suhtlusvahendina kontaktiolukorras vähemalt teatavat tüüpi kokkupuudete korral. Üldjuhul ei ole avatud keel grammatiliselt nii markeeritud kui korporatiivne keel. Keele puhtus ei ole omaette eesmärk, kui keel funktsioneerib suhtlusvahendina hästi. Normist hälbivatesse keelenditesse suhtutakse sallivalt ja normeeritud kirjakeelt kasutatakse enamasti formaalsemas olukorras, kõnekeele variandid võivad sellest üsnagi oluliselt erineda.

Et eestlased on valdava osa oma ajaloost olnud allutatud ning pidanud vastu seisma domineerivate rahvaste kultuurilisele ja keelelisele survele, siis oli korporatiivne strateegia õigustatud. Eesti iseseisvumine tõi siin muutuse, kuid et Eesti Vabariik oli XIX sajandi rahvusriigi idee kehastus, siis see korporatiivsuse-avatuse skaalal muutust kaasa ei toonud (vajaduski ei olnud veel nii ilmne). Taasiseseisvunud Eesti on aga hoopis teises olukorras, mis nõuab ka teistsugust arengustsenaariumi.

---

[5] Maailma keelte arengud on kummalised ja nii võib juhtuda, et keelevahetus ei tähenda keele täielikku hääbumist. S. G. Thomason ja T. Kaufman toovad näiteks inglise mustlaskeele, mille grammatika on identne inglise keele grammatikaga, aga sõnavara mustlaskeele oma. Seda keelt ei kõnelda küll emakeelena, kuid ta on käibel grupisisese suhtlusvahendina olukordades, kus on vaja kõrvalised isikud vestlusest välja lülitada. Sellised arengud on küll harvad, aga neid siiski esineb, eriti kui elu nõuab, et oma algupärane keel mingil kujul säilitataks.

Eesti keel peaks muutuma korporatiivsest keelest avatud keeleks. Küsimus ei ole mitte selles, et eesti keelt muulastele intensiivsemalt õpetada, vaid eestlaste õpetamises, et nad võtaksid oma keelde suhtuda pragmaatiliselt nagu mis tahes muusse tööriista, mitte ei hoiaks teda nagu mingit pühadust. Ma ei ole küll kindel, kas selline trikk eestlaste peal õnnestub. Kui ei õnnestu, siis tõenäoliselt ei ole karta ka kiiret, ühe-kahe põlvkonna jooksul toimuvat keelevahetust, sest eestlased on otsustanud endiselt oma keelest kõvasti kinni hoida. Tagajärjeks oleks niisiis rahvuskeha kahanemisest tingitud pikaajaline hääbumine. Kui aga nooremad põlvkonnad muutuvad eesti keele suhtes ükskõiksemaks, siis võib avatuks muutumine olla kergemini saavutatav ja ühtlasi ka ähvardava kiire keelevahetuse ainus reaalne alternatiiv.

Avatuks muutumisel on palju erinevaid tahke. Kõige olulisem on, et eestlased hakkaksid eesti keelt kasutama kontaktolukorras siin elavate muulastega suheldes. Teiseks peaks eesti keele grammatika vabanema pagasist. Vaevalt, et ühegi eesti keeleteadlase käsi selle toetuseks tõuseb, kuid kui lasta venelased eesti keele õpikuid kirjutama, küll nad siis teaksid, mida sealt alg- ja keskastmel välja jätta (kõrgtasemeni vaevalt enamik õppida viitsib). Edasise eest hoolitsevad juba eesti keelt võõrkeelena kõnelejad. S. G. Thomason ja T. Kaufman on esitanud suure hulga näiteid, kuidas võõrkõnelejate (mõtlen neid, kes mingit keelt võõrkeelena kõnelevad) keeleomandamisvead on põhjustanud selle keele grammatikas olulisi muudatusi. Enamasti lihtsustavad niisugused keelemuutused grammatika struktuuri, kuid pole haruldased ka juhud, kui niimoodi tekib keelde mõni markeeritud joon. Loomulikult oleneb selline mõju niihästi võõrkõnelejate suhtelisest hulgast, õpitava keele kättesaadavusest kui ka keelte tüpoloogilisest lähedusest.

S. G. Thomason ja T. Kaufman on kirjeldanud Mednõi saarel Kamtšatka idarannikul kõneldavat aleuudi keelt. Saarel elas möödunud sajandi keskel umbes 300 aleuuti ja umbes 30 venelasest mereloomakütti. Viimased abiellusid aleuudi naistega, mille tagajärjel tekkis keeleliselt segatud kogukond. Segunemine tõi kaasa aleuudi tegusõna komplitseeritud finiitvormistiku asendamise kogu paradigma ulatuses vene tegusõna finiitvormistikuga, s.t aleuudi sufiksite asemel hakati kasutama vene sufikseid. Muutusi oli ka grammatika teistel tasanditel, kuigi mitte nii drastilisi. See näide kinnitab, et umbes 10% võõrkõnelejaid, kes keelt igapäevaselt kasutavad, võivad põhjustada küllalt põhjalikke muutusi isegi sellises hästi struktureeritud ja muutustele muidu nii vastupidavas grammatika osas nagu morfoloogia.

Kui võõrkõnelejaid oma keelele ligidale ei lasta, siis võib tulemuseks olla pidžini kujunemine. Üldiselt kujunevad pidžinkeeled kolme või enama keele kontaktolukorras, ainsad teada olevad juhtumid, kui pidžin on tekkinud kahe keele kontaktist, puudutavad korporatiivseid keeli, mille kõnelejad on oma keelt võõrkõnelejate eest varjanud, kasutades suhtluses oma keele lihtsustatud varianti. Sellisel juhul on korporatiivne keel säilitanud oma puhtuse ja eksklusiivsuse, selle kõrvale aga on tekkinud piiratud kasutusega pidžinvariant. Eestit arvatavasti selline saatus ei taba, sest eestlased eelistavad muulastega rääkida mõnes üldlevinud keeles ega püüa neile midagi eesti keeles selgeks teha.

Juhul kui eesti keelest saab avatud keel, siis võiks ta püsimiseks olla piisav, kui ta muutub Eestis nende üldiseks suhtlemiskeeleks, kes siin elavad või siia elama tulevad. Seda tingimusel, et toimub ka mõningane eestisuunaline assimilatsioon, mis kataks eesti keelt emakeelena kõnelejate arvu loomuliku kahanemise. Sellise stsenaariumi puhul (mis minu arvates tagaks eesti keelele Kristjan Jaak Petersoni sõnu kasutades võimaluse "taevani tõustes

üles igavikku omale otsida") tuleb arvestada, et vähemalt 10% võõrkõnelejaid kasutab eesti keelt pidevalt, mille tagajärjel oleksid eesti keele grammatika muutused täiesti vältimatud (õigupoolest küll soovitavad).

Päris täpselt pole muidugi võimalik ennustada, mis juhtub, kuid maailma keelte kogemusele tuginedes võib teha mõningaid oletusi. S. G. Thomasoni ja T. Kaufmani andmetel ei too võõrkõnelejate põhjustatud muutused keelde laensõnu, vaid ainult struktuurimuutusi, mis enamasti lihtsustavad grammatikat. Väikese või mõõduka mõju korral võib täheldada fonoloogilisi ja süntaktilisi muutusi, tugeva mõju korral (nagu Mednõi aleuudi keeles) haaravad muutused ka morfoloogiat. Niisiis võib arvata, et eesti keele avatuks muutudes juhtub üsna kindlasti midagi eesti keele häälikusüsteemiga, iseäranis vokaalisüsteemiga, mis on keerukam kui tõenäoliste võõrkõnelejate emakeelte häälikusüsteemid. Eesti keele süntaks on nagunii plastiliinist, mistõttu võib arvata, et igaüks vormib seda nii, kuidas soovib. Tulemuseks on ilmselt suur süntaktiline variatiivsus. Morfoloogias on oodata suuremamastaabilist lihtsustumist, mis haarab kõigepealt vokaalivaheldusega moodustatud vorme (*halbu*, *halvim*), mis asendatakse aglutinatiivsetega [*halbasi(d)*, *halvaim*], nimetavas konsonantlõpulistel sõnadel (*korsten*, *näpp* jt) hakkab jõudsalt üldistuma tüvevokaal *-i* (*selle korsteni*, *näpiga ei näidata*), kaduma läheb (suur) osa laadivaheldust, sest osa allomorfe lihtsalt kaob käibelt (*õde* : *õde* : *õde*, *lammas* : *lammase* : *lammast* jt). Morfosüntaksi poolelt lihtsustuvad sihitise vormivõimalused, sest süsteem on võõrkeelena omandamiseks liiga keerukas. Oodata on, et osastav areneb akusatiiviks ja aspekti väljendamine muutub ainult leksikaalseks. Loomulikult ei ole ülaltoodud ennustus täpsem kui pikaajaline ilmaennustus, mis hoolimata kindla kõneviisi kasutamisest võib siiski ekslikuks osutuda.

Selline tulevikunägemus võib tunduda üsna jube igale tõsisele emakeelesõbrale: eesti keele avatuks muutumine tähendaks päris kindlasti eesti keele kui sellise lõppu, ja palju-palju jubedamat kui korporatiivsena püsides. Ja kas üldse on olemas mõnd väikest keelt, mis avatud strateegiat kasutades on midagi saavutanud?

Kuigi selliseid ei ole palju, mõni siiski on. Üks näide, mida S. G. Thomason ja T. Kaufman on detailselt käsitlenud, on afrikaani keel, mille kõnelejaskonna tuumiku on alates 1652. aastast moodustanud hollandi kolonisaatorid ja nende järeltulijad. Praegu on neid afrikaani keele neljast miljonist kõnelejast umbes 55%. Ülejäänud on segapäritolu (värvilised). Kui hollandi kolonisaatorid oleksid oma keelesse suhtunud korporatiivselt, oleks afrikaani keele kõnelejaid praegu tunduvalt vähem ja nende keeleruum kultuuriliselt vaesem. Avatus aga tuli (ilmsesti tahtmatult) üsna omapärasel viisil: hollandi naised ei hoolinud eriti laste kasvatamisest ja andsid need üldjuhul värviliste teenijate hoida. Viimaste kehva keeleoskuse tõttu omandasid ka lapsed — nagu märgib üks XVIII sajandi saksa rändur — "kohe algusest peale lausa kohutava hollandi keele". See viis pikapeale valgete ja värviliste keelevariandi ühtlustumiseni ja uue keele tekkeni. Ühtse afrikaani kogukonna kujunemist on ilmselt takistanud rassilised eelarvamused (valgete kogukond on kindlasti korporatiivne, kuid et nahavärv defineerib grupi piisavalt selgelt, siis ei olnud keele korporatiivsus oluline), aga mõnes egalitaarsemas ühiskonnas võiks selline areng olla täiesti mõeldav. Ja tuleks näiteks Eestile minu arvates kasuks.